

PROVINCIAAL ADVISEUR RUIMTELIJKE KWALITEIT
UTRECHT

PAUL RONCKEN

d.d. 23 juni 2017

Geachte Gedeputeerde Maasdam, geachte leden van GS en PS

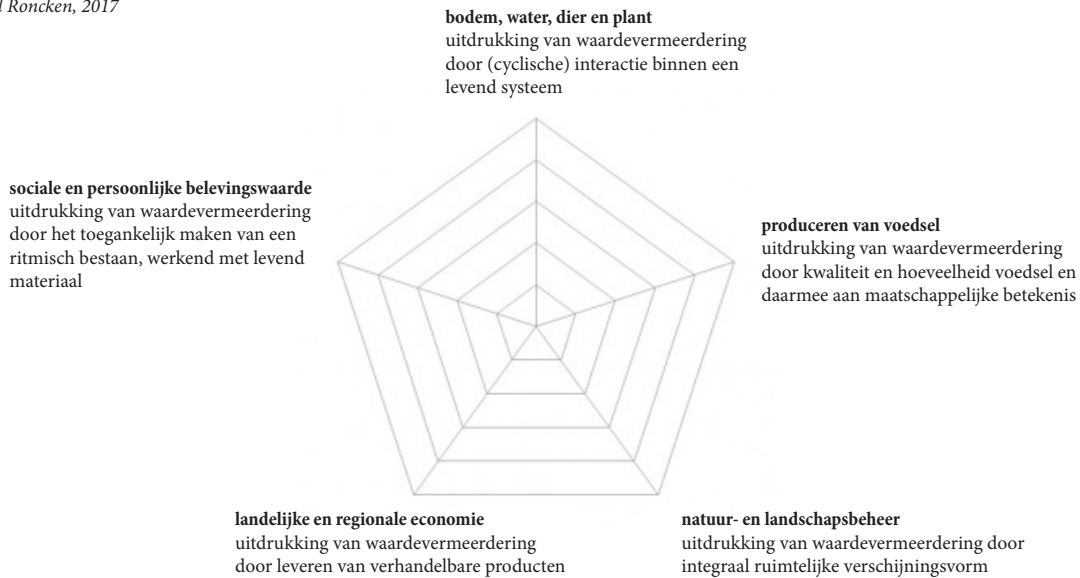
Op verzoek van de ambtenaren die betrokken zijn bij het voorbereiden van de nieuwe landbouwvisie heb ik als ARK al eerder mondeling advies gegeven (teamoverleg Natuur en Landbouw 14 maart jongstleden). Het advies van de PCL heeft een overlap op het thema 'gezonde leefomgeving' en ik verwijs op dit punt dan ook graag naar dat advies.

Het onderwerp landbouw komt binnen mijn eigen programma geïntegreerd aan bod bij het wenkend perspectief voor een Ringpark voor de U-10 regio en bij het kennisdossier: kansen op het veen, waar zojuist een nieuwsbrief over is verschenen (klik [hier](#)). In dit kennisdossier introduceer ik een denkraam (schijf van vijf) dat naar mijn idee past bij de doelen van de nieuwe Omgevingswet. Het denkraam is een vervanging van het 'oude' begrip ruimtelijke kwaliteit door het nieuwe en integrale begrip 'kwaliteit van de leefomgeving'. Hieronder werk ik het denkraam nader uit voor de landbouwvisie.

Schijf van Vijf: Landbouw draagt meervoudig bij aan de kwaliteit (waardevermeerdering) van de leefomgeving door (1) omgang met en interactie tussen bodem, water, plant en dier; door (2) het produceren van voedsel en daarmee aan een maatschappelijke betekenis; door (3) haar bijdrage aan natuur- en landschapsbeheer en daarmee aan de ruimtelijk integrale verschijningsvorm; door (4) haar bijdrage aan de landelijke en regionale economie; en door (5) de sociale en persoonlijke belevingswaarde door het toegankelijk maken van een ritmisch bestaan, werkend met levend materiaal (Figuur 1).

Schijf van Vijf

opgesteld door de Onafhankelijk Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit,
provincie Utrecht.
Paul Roncken, 2017

*Vijfvoudige kwaliteitsbepaling (waardevermeerdering).
Waardenindicatie (0-5) in te vullen voor elk van de vijf onderdelen,
ter toetsing van de kwaliteit van visievorming in de landbouw en het buitengebied.
Waardebepaling 0-5 nader te bepalen in overleg met (maatschappelijke) partners*

Figuur 1: Schijf van Vijf

Omgevingswaarden: Binnen de nieuwe Omgevingswet zal naast 'integraliteit' en 'kwaliteit' ook meer nadruk liggen op zogenaamde 'Omgevingswaarden' die voor een groot deel door de provincie moeten worden vastgesteld en waargemaakt. Omgevingswaarden dienen meetbaar te zijn. Het monitoren van waarden is dus een voorwaarde voor het werken met deze waarden (vraag: is dat op orde?). Het doel is om toe te werken naar waardevermeerdering waar mogelijk, met als minimum uitgangspunt: waardenbehoud. Echter, de laatste jaren is er een aanhoudend verlies van biodiversiteit en natuurlijkheid binnen Nederland (zie [hier](#)), het grootste verlies binnen Europa. Bij het vaststellen van omgevingswaarden moet daarom niet worden uitgegaan van behoud van huidige waarden, maar behoud van de waarden in de zogenaamde 'referentiesituatie'. Omgevingswaarden kunnen naast de bekende 'milieuwaarden' met name ook nieuwe waarden bevatten, zoals geschetst in de Schijf van Vijf (Figuur 1). Hierdoor is het mogelijk om richting en (publieke) expressie te geven aan ambities die binnen de 'oude' ruimtelijke

ordering uitsluitend op expert niveau inzichtelijk zijn geweest, zoals samenstelling en kwaliteit van de bodem, water, insectenpopulaties (als onderdeel van biodiversiteit en als indicator van vogelpopulaties), de hoeveelheid fijnstof, samenstelling van plantenbiotopen, maar ook andere meetbare waarden zoals publiekswaardering en belevingswaarde op basis van belevingsonderzoek.

Vooruitlopend op het vaststellen van Omgevingswaarden, gerelateerd aan een landbouwvisie, adviseer ik om een helder en werkbaar integraal denkraam op te nemen in de visievorming. Een denkraam is een instrument om de meervoudige kwaliteitsaspecten van landbouw concreet en meetbaar te maken. Door het vaststellen van omgevingswaarden op alle vijf onderdelen van een 'Schijf van Vijf' kunnen deze niet alleen worden bijgehouden, maar kan er ook een ambitie worden aangegeven welke groei of afname van deze waarden de provincie graag ziet over een periode van 5 tot 10 jaar. De Schijf van Vijf heeft ook veel relatie met het begrip gezondheid en kan op die manier een schakel zijn naar programma's als 'Healthy Urban Living' die nu vooral nog op stedelijke ontwikkeling betrekking hebben. Een goede stad-land relatie is in Nederland echter cruciaal en hiertoe zullen meer integrale omgevingswaarden moeten worden vastgesteld. Het rijk heeft deze doelstellingen vooral bij de provincies neergelegd.

Drie aanvullende punten die ik heb ingebracht tijdens het overleg met de ambtenaren zijn:

1

Stem de landbouwvisie af op gebiedsverschillen die in de provinciale gebiedskaternen zijn omschreven (zie [hier](#)). Hierin wordt de integrale relatie tussen landbouw, cultuurhistorie (erfgoed) en natuurlijke ondergrond (relatie met natuurvisie) regio specifiek beschreven. Een regio specifieke beschrijving biedt ook meer mogelijkheden om participatief te kunnen gaan werken. Immers, lokale initiatiefnemers herkennen zich in specifieke gebiedskenmerken en werken vanuit deze kwaliteiten naar verbetering.

2

Er zijn door toenemende en meer integrale innovaties verschillende vormen van natuur-inclusieve landbouw te onderscheiden. Hoeveel verschillende vormen worden er in de landbouwvisie onderscheiden? Worden deze bewust gecultiveerd, onderzocht en

gestimuleerd? Het is mogelijk om een gradiënt te beschrijven van zeer intensieve menging van natuur en landbouw tot voorbeelden voor bewuste ontvlechting daarvan (bijvoorbeeld 'urban farming'). Er is binnen de provincie een grote diversiteit aan biotopen (zand, veen, klei, stad en dorp) die elk aanleiding geven voor even diverse verscheidenheid aan landbouwrelaties. Geef agrariërs meerdere kansen om hun vorm daarin te vinden. Werk hierin samen met opleidingen en (technologisch) ondernemers aan een langdurig 'Healthy Rural Living' programma. Het kost zeker 10 jaar tijd om integrale innovaties levensvatbaar te maken, maar een Rijksprogramma zoals 'Ruimte voor de Rivier' heeft aangetoond dat deze werkwijze goed past bij de Nederlandse traditie van 'Building with Nature'. Excuus voor de vele Engelstalige termen, maar veel van deze integrale ambities worden inmiddels gedeeld met buitenlandse onderzoeken en voorbeelden. Een bewuste internationale oriëntatie werkt mogelijk stimulerend en versnellend.

3

Heroverweeg het motto dat agrariërs ondernemers zijn. Vooral voedseldistributeurs en winkelketens zijn ondernemers. Zij zijn het ook die prijsafspraken maken en daarmee 'eerlijke' producten en experimenten in de weg staan. Agrariërs zijn de meest succesvolle grootgrondgebruikers op aarde, op de natuur na. Ze vervullen daarmee een maatschappelijke taak in een maatschappij die zichzelf opnieuw aan het uitvinden is. Welke visie past daarbij?

Paul Roncken, onafhankelijk adviseur Ruimtelijke Kwaliteit, provincie Utrecht

